

Personalizm a egzystencjalizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] Emmanuel Mounier, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.
- Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] tegoż, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.
- Źródło: Wojciech Słomski, *Duch personalizmu*, s. 86.
- Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] tegoż, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.

A close-up photograph of human skin, showing a shoulder and upper arm. A dark, semi-transparent rectangular box is centered over the image, containing the title text in white. The skin has a natural texture and some minor blemishes.

Personalizm a egzystencjalizm

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Personalizm jest dzieckiem egzystencjalizmu. Z egzystencjalizmu czerpie swe podstawowe pojmowanie człowieka jako podmiotu i rozumienie ludzkiego losu jako indywidualnego, subiektywnego doświadczenia każdego z nas. Personalizm społeczno-religijny Emmanuela Mouniera nie godzi się jednak z postrzeganiem człowieka jako istoty samotnej, zarówno wobec ludzi, jak i transcendencji, nie postrzega człowieka jako jednostki, przyjmując chrześcijańską koncepcję człowieczeństwa ustanawianego w relacji z innymi, w szczególności w relacji miłości. O ile egzystencjalizm jest filozofią samotności i absurdu, o tyle personalizm stanowi wyraz myśli wspólnotowej i religijnego sensu życia.

Twoje cele

- Wskażesz inspiracje egzystencjalistyczne w personalizmie.
- Omówisz podobieństwa personalizmu do egzystencjalizmu.
- Przedstawisz główne różnice pomiędzy personalizmem społeczno-religijnym a egzystencjalizmem.
- Przeanalizujesz fragmenty tekstu Mouniera.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Więcej na temat przywołanych w niniejszej lekcji filozofów przeczytasz w e-materiałach:

- [Søren Kierkegaard: postać filozofa, problemy i wyzwania](#)
- [Słownik filozoficzny. Jean-Paul Sartre: poglądy](#)
- [Emmanuel Mounier: poglądy](#)

Egzystencjalistyczne źródła personalizmu

Personalizm społeczno-religijny Emmanuela Mouniera jest częścią szeroko rozumianego ruchu egzystencjalistycznego, obecnego w filozofii od lat 30. XX w. Ma on swe źródła w refleksji prekursorów [egzystencjalizmu](#) i w samym egzystencjalizmie. Do filozofów, którzy inspirowali egzystencjalizm i wywarli wpływ na [personalizm](#), należą przede wszystkim Blaise Pascal (1623-1662) oraz Søren Kierkegaard (1813-1855). Ten pierwszy w swej filozofii koncentrował się przede wszystkim na człowieku, jego kondycji w świecie, sprzecznościach jego losu, wartości i godności człowieka, problemach etycznych oraz relacji człowieka wobec [transcendencji](#). Pascal podkreślał rolę świadomego przeżywania świata, emocjonalny charakter człowieka, jego niezaspokojone pragnienie doskonałości i nieskończoności. Søren Kierkegaard z kolei odróżniając świat przedmiotowy od podmiotowego, świat rzeczy od świata osób, wyrażał myśl, która stała się dla filozofii egzystencjalnej jednym z podstawowych założeń – [egzystencja](#) jest różna od [esencji](#), a nawet, jak mówił później Jean-Paul Sartre – poprzedza ją. Egzystencja dla Kierkegaarda jest podmiotowa i nie daje się sprowadzić do ujęcia przedmiotowego, tak jak [osoba](#), o której mówi Mounier, że nie jest przedmiotem, co wiąże się z odpowiedzialnością za swój los w realizacji etycznego wzorca życia.

Personalizm i egzystencjalizm podkreślają wartość każdego człowieka i jego podmiotowego doświadczenia. Na zdjęciu pomnik godności ludzkiej, przedstawiający amerykańską Indiankę nad rzeką Missouri w Południowej Dakocie, USA. Indianie – rdzenna ludność Ameryki, stali się ofiarą podboju Ameryki przez Europejczyków.

Źródło: Klemmy, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Najważniejsze podobieństwa personalizmu społeczno-religijnego do egzystencjalizmu to:

- uznanie podmiotowości ludzkiego istnienia;
- koncentracja na indywidualnym doświadczeniu każdego człowieka;
- przyjęcie неповtarzalności ludzkiego przeżywania świata;
- przyznanie wartości każdemu człowiekowi;
- akcentowanie ludzkiej godności i wolności;
- podkreślanie odpowiedzialności człowieka za dokonywane wybory.

Różnice pomiędzy personalizmem a egzystencjalizmem

W odróżnieniu od egzystencjalizmu personalizm nie akcentuje jednak indywidualizmu ludzkiego losu i indywidualności ludzkiej osoby. Zwłaszcza nie wyłącza osoby ze świata społecznych relacji ani ludzkiego losu z losu społeczności. Osoba konstituuje się według Mouniera w relacjach z innymi, w komunikacji i komunii z innymi. Dla egzystencjalizmu, zwłaszcza dla Sartre'a, człowiek określa się zaś w odróżnieniu od innych. Ludzie w ujęciu francuskiego egzystencjalizmu ateistycznego doświadczają swego losu przede wszystkim w samotności, bo, jak mówi Sartre, „piekło to inni” (dramat *Przy drzwiach zamkniętych*). Dla Mouniera istotnym rysem osoby jest jednak jej nakierowanie na transcendencję, dlatego inaczej pojmuje on wolność i odpowiedzialność – nie w doświadczeniu braku Boga, ale w odniesieniu do Boga.

Profesor filozofii, Wojciech Ślowski pisze:

((Wojciech Słomski

Duch personalizmu

Mounierowska krytyka egzystencjalizmu jest przede wszystkim skierowana przeciwko Sartre'owi. Człowiek – według Sartre'a – jest wielkim samotnikiem, który w nikim nie ma oparcia i przeżywa całkowite opuszczenie [...], każdy człowiek stoi samotny wobec nicości. Pomiędzy ludźmi nie ma żadnej wspólnoty duchowej. [...]

Źródło: Wojciech Słomski, *Duch personalizmu*, s. 86.

((Wojciech Słomski

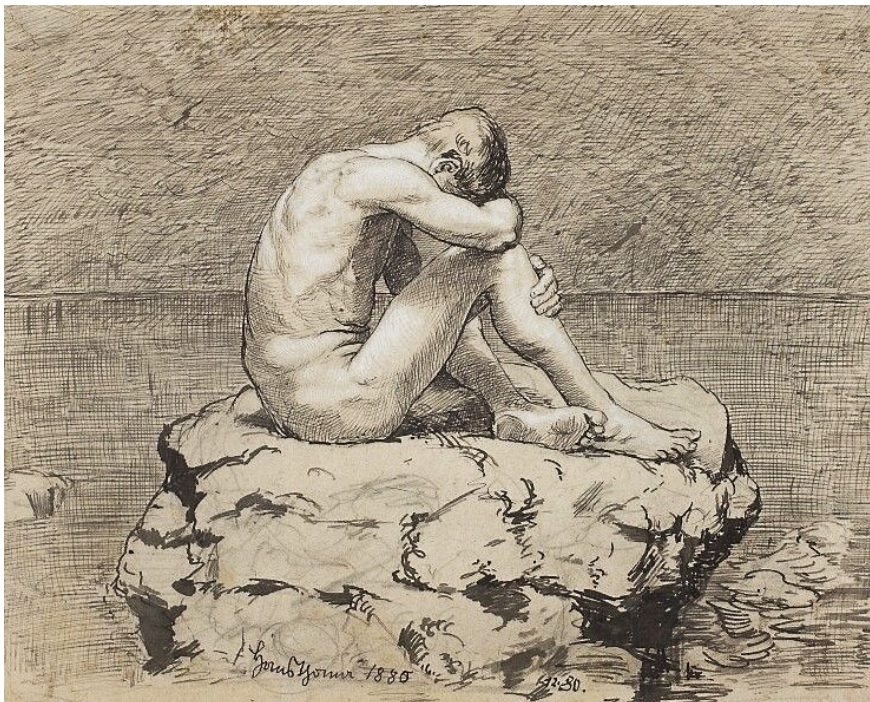
Duch personalizmu

Egzystencjalistyczna koncepcja człowieka, sformułowana przez Sartre'a jest antropocentryczna, bo czyni człowieka ośrodkiem świata, człowiek ma go podnieść i opanować, licząc tylko na własne siły, bez uciekania się do pomocy wyższej, ponadludzkiej.

Źródło: Wojciech Słomski, *Duch personalizmu*, s. 86.

Najważniejsze różnice pomiędzy personalizmem społeczno-religijnym a egzystencjalizmem to zatem:

- relacje z innymi – w egzystencjalizmie: odrębność i samotność; w personalizmie: łączność i wspólnota;
- wartość osoby – w egzystencjalizmie: samoistna, płynąca tylko z ludzkiej godności; w personalizmie: ustanawiana w relacji z innymi, w przekraczaniu siebie i swych potrzeb;
- stosunek do transcendencji – w egzystencjalizmie (ateistycznym): antropocentryzm i ateizm; w personalizmie: teocentryzm i teizm;
- stosunek do „sensu życia” – w egzystencjalizmie (ateistycznym): poczucie absurdu i braku nadrzędnego sensu życia; w personalizmie: przyjęcie religijnego sensu życia;
- stosunek do wolności – w egzystencjalizmie (ateistycznym): wolność nieograniczona religijnymi normami; w personalizmie; wolność rozumiana w odniesieniu do norm religijnych.

Hans Thoma, *Samotność* (1880). Egzystencjalizm, w odróżnieniu od personalizmu, akcentował kwestię ludzkiego indywidualizmu i samotności w świecie.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mounierowska krytyka egzystencjalizmu

Emmanuel Mounier w największym stopniu atakował egzystencjalistyczną koncepcję człowieka samotnego, pozbawionego relacji z innymi, a nawet wrogiego innym. Pisał:

« Emmanuel Mounier

Personalizm

Od samego początku rozważamy osobę w szerokiej perspektywie. Chodzi teraz o odnalezienie tego, co jest jej zasadniczym doświadczeniem. Wbrew rozpowszechnionej opinii nie polega ono na oryginalności, na wyróżnianiu się, na samotnej afirmacji; nie jest izolowaniem się, ale wzajemną łącznością, komunikacją. [...] Życie społeczeństwa jest ustawicznym konfliktem. Tam, gdzie milknie wrogość, rozkwita obojętność. W tym olbrzymim niedostatku ludzkiego braterstwa wydają się niknąć drogi koleżeństwa, przyjaźni czy miłości. Heidegger i Sartre uczynili z tego filozofię. Według nich komunikacja skażona jest potrzebą posiadania i opanowywania. [...] Daremnie oburzalibyśmy się na ten obraz świata. Trudno przeczyć,

że odtwarza on ważny aspekt stosunków między ludźmi. Świat ludzi nie jest rajskim ogrodem. [...]

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] tegoż, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.

((Emmanuel Mounier

Personalizm

Abstrakcyjny człowiek, bez powiązań i wspólnot naturalnych, najwyższy bóg, pośród wolności pozbawionej miary i kierunku, odnoszący się do drugiego z niechęcią, wyrachowaniem i żądaniami; instytucje, których działalność sprowadza się do zagwarantowania nienaruszalności własnego egoizmu lub polepszenia wydajności przez spółkę redukującą się do zysku: oto ustrój cywilizacji, która dogorywa na naszych oczach, jednej z najuboższych, jakie znała historia. [...]

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] tegoż, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.

((Emmanuel Mounier

Personalizm

Widzimy więc, że pierwszą troską indywidualizmu jest ześrodkowanie jednostki na sobie samej, pierwszą troską personalizmu natomiast – dążenie do odwrócenia jej od siebie, ustawienie w otwartych perspektywach osoby. [...] Przez doświadczenie wewnętrzne osoba ukazuje się nam także jako obecność skierowana ku światu i innym osobom, wmieszana w świat i między inne osoby, bez kresu, w perspektywie powszechności. Inne osoby nie ograniczają jej, one pozwalają jej być i wzrastać. Osoba istnieje, tylko zwracając się ku drugiemu człowiekowi, tylko przez drugiego człowieka, może siebie poznać tylko w drugim człowieku może siebie odnaleźć. Pierwotnym doświadczeniem osoby jest doświadczenie drugiej osoby. „Ty”, a z nim „my”, poprzedza „ja” lub co najmniej temu „ja” towarzyszy. [...] Z chwilą kiedy łączność wzajemna słabnie albo kiedy się zrywa, zatracam się dogłębnie sam: wszystkie szaleństwa polegają na klęsce stosunków z drugim człowiekiem – alter (inny) staje się alienus (obcy), z kolei ja sam staję się dla siebie

obcy, wyalienowany. Można by niemal powiedzieć, że istnieję jedynie w takim stopniu, w jakim istnieję dla kogoś drugiego, albo: być – znaczy kochać.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] tegoż, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.

Słownik

egzystencja

(z łac. *ex* – poza i *sistere* – znajdować się) ludzkie istnienie, życie, rozumiane jako indywidualna realność, doświadczana przez każdego świadomego człowieka, zbiór sytuacji przeżywanych przez poszczególnych ludzi

esencja

(z łac. *essentia* – istota) istota (natura) rzeczy; zbiór cech, które sprawiają, że określony byt jest tym, czym jest, przesądzają o jego tożsamości

egzystencjalizm (filozofia egzystencjalna)

ruch filozoficzny powstały w latach 30. XX w. w Europie, który w centrum zainteresowania stawiał problematykę ludzkiego istnienia w świecie, zwłaszcza jego sensu i konsekwencji etycznych

osoba ludzka

człowiek pojmowany jako jednostkowy i niepowtarzalny byt o szczególnej wartości, wynikającej z jego osobowej godności, wyróżniającej spośród wszelkich bytów innego rodzaju, a także tworzący wartości w relacji z innymi i przekraczaniu siebie w komunikacji i współdziałaniu z innymi

personalizm

(łac. *persona* – maska, osoba) nurt filozoficzny, stawiający w centrum zainteresowania człowieka i jego wartość, przyznający człowiekowi szczególną rolę w świecie

transcendencja

(łac. *transcendens* – przekraczający) rzeczywistość metafizyczna wykraczająca poza rzeczywistość empiryczną – dostępną zmysłom rzeczywistość materialną

Prezentacja TED

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykładem dr. Tomasza Mazura na temat podobieństw i różnic między egzystencjalizmem a personalizmem. Scharakteryzuj pozycję człowieka w obu tych nurtach.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D124QsrxX>

Film edukacyjny. Jaka jest różnica między personalizmem a egzystencjalizmem?

Wykłada dr Tomasz Mazur.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Jaka jest różnica między personalizmem a egzystencjalizmem?*

Polecenie 2

Objaśnij, w jaki sposób filozofowie egzystencjalni podchodzili do bytu transcendentnego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj do dwu prekursorów egzystencjalizmu wątki myślowe inspirujące także dla personalizmu.

B. Pascal

godność człowieka

prymat egzystencji

S. Kierkegaard

odróżnienie świata osób od rzeczy

ludzka kondycja w świecie

etyczny wzorzec życia

sprzeczności losu ludzkiego

Ćwiczenie 2

Wybierz poprawne zakończenie zdania. Najważniejsze podobieństwa personalizmu do egzystencjalizmu to...

☐ zainteresowanie transcendencją.

☐ akcentowanie odpowiedzialności człowieka za swój los.

☐ podkreślanie podmiotowości człowieka i jego istnienia.

☐ prymat indywidualnego doświadczenia w przeżyciu swego losu przez ludzi.

Ćwiczenie 3

Wybierz poprawne zakończenie zdania. Pojęcia etyczne ważne zarówno dla egzystencjalizmu, jak i personalizmu to...

☐ wolność.

☐ odpowiedzialność.

☐ duchowość.

☐ godność.

Ćwiczenie 4

Napisz, jak rozumiesz stwierdzenie Sartre'a, że „piekło to inni”?

Ćwiczenie 5

Zinterpretuj fragment tekstu E. Mouniera, zwracając uwagę na określenie istoty ludzkiego doświadczenia osobowego.

((Emmanuel Mounier **Personalizm**

Wbrew rozpowszechnionej opinii nie polega ono [zasadnicze doświadczenie osobowe] na oryginalności, na wyróżnianiu się, na samotnej afirmacji; nie jest izolowaniem się, ale wzajemną łącznością, komunikacją.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] Emmanuel Mounier, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.

Ćwiczenie 7

Co konstituuje ludzkie istnienie według Mouniera? Odpowiedz, odwołując się do interpretacji poniższego fragmentu z jego *Personalizmu*.

((Emmanuel Mounier **Personalizm**

Można by niemal powiedzieć, że istnieję jedynie w takim stopniu, w jakim istnieję dla kogoś drugiego, albo: być – znaczy kochać.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*, [w:] Emmanuel Mounier, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów*, Warszawa 1964.

Ćwiczenie 8

Odpowiedz na pytanie, w jakim stopniu personalizm społeczno-religijny rozwija według ciebie myśl egzystencjalistyczną? Uwzględnij ateistyczną i teistyczną odmianę egzystencjalizmu.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Personalizm a egzystencjalizm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

III. Wybrane problemy filozofii.

5. Wybrane spory antropologiczne. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

1) o istotę człowieka (naturalizm lub redukcjonizm biologiczny lub społeczny – antynaturalizm lub antyredukcjonizm, np. personalizm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wskazuje inspiracje egzystencjalistyczne w personalizmie;
- omawia podobieństwa personalizmu do egzystencjalizmu;
- przedstawia główne różnice pomiędzy personalizmem społeczno-religijnym a egzystencjalizmem;
- dokonuje analizy fragmentów tekstu źródłowego E. Mouniera.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli;
- film.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z filmem w sekcji „Prezentacja TED” pt. *Jaka jest różnica między personalizmem a egzystencjalizmem?*.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu się na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji oraz jej cele. Określa wiążące dla uczniów kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: Czym jest egzystencjalizm?

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło związane z tematem zajęć: personalizm vs. egzystencjalizm – podobieństwa i różnice. Uczniowie podają swoje pomysły, a wyznaczony moderator zapisuje je na tablicy w formie mapy myśli/pojęć, której centralnym punktem jest zapisany problem. Po zapisaniu propozycji uczniowie samodzielnie je weryfikują. Następnie nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów, jeśli jest to konieczne.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Prezentacja TED”, a następnie czyta polecenia:
 - *Zapoznaj się z wykładem dr. Tomasza Mazura na temat podobieństw i różnic między*

egzystencjalizmem a personalizmem. Scharakteryzuj pozycję człowieka w obu tych nurtach.

– Objaśnij znaczenie transcendencji w filozofii personalistycznej. W jaki sposób do pojęcia transcendencji podchodzili filozofowie egzystencjalni?

Uczniowie wykonują zadanie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając uczniom informacji zwrotnej.

3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie indywidualnie rozwiązują ćwiczenia nr 1–5 z sekcji „Sprawdź się”. Omówienie wyników na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wspólnie pracują nad odpowiedzią do ćwiczenia nr 6.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 7 i 8 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- Gadacz Tadeusz, *Filozofia egzystencji*, [w:] tegoż, *Filozofia XX wieku. Nurty*, t. 2, Kraków 2009.
- Słomski W., *Duch personalizmu*, Warszawa 2008.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja TED” do podsumowania lekcji.